

Forum

Schrijven kun je leren

Onderwijs laat kansen liggen

Sieneke de Rooij

Wat zou u doen als uw kind uitzonderlijk muzikaal bleek te zijn? Snel naar de muziekschool sturen natuurlijk, in de hoop dat het later naar het conservatorium kan. Hetzelfde geldt voor jong talent in de beeldende kunst of podiumkunsten. Nederland heeft voor elke kunstdiscipline vooropleidingen en vakonderwijs waar ervaren professionals jong talent helpen zich te ontplooiën en ontwikkelen. Eén artistiek vak is echter mager bedeed op het gebied van opleidingen: schrijven.

Het is een probleem waarvoor Kunstfactor al enige jaren aandacht vraagt. De wereld van het schrijven ligt er kaal bij als het gaat om de officiële opleidingen. Waar veel kunsten een stevige schakelketting van onderwijsmogelijkheden hebben, heeft schrijven een touw met wat losse kralen eraan.

Want hoe kan een aankomend schrijver in Nederland aan zijn opleiding komen? Sommige, ook particuliere, initiatieven nemen een deel van de educatie op zich. Er zijn cursus- en workshopinstituten die lessen creatief schrijven verzorgen: centra voor de kunsten, schrijfscholen, privédocenten. Soms verzorgt een hogeschool of universiteit een tijdelijke cursus of zomerweek. Een enkele opleiding is gelieerd aan een kunstvakopleiding en wordt gecombineerd met andere kunstvormen. Echter: belangrijke bouwstenen ontbreken al heel lang. Een overzicht.

Vijf ontbrekende bouwstenen

Op de eerste plaats is in Nederland creatief schrijven niet verplicht in het primair en voortgezet onderwijs. Het is wel een leuk onderdeel in de lessen, maar docenten hebben al zo'n moeite om aan het verplichte programma te voldoen dat ze niet veel tijd overhouden om er een lesje

dichten of verhalen schrijven tussen te wurmen. Erger nog, ze weten vaak niet hoe ze dat zouden moeten aanpakken, blijkt uit gesprekken met docenten.

Ten tweede: omdat creatief schrijven niet verplicht is, komt het niet uitgebreid in de educatieve methodes voor.

Ten derde krijgen om diezelfde reden de leerkrachten en docenten er op de pabo en op lerarenopleidingen ook geen uitvoerige instructie in. Voor de klas staan dus docenten die soms graag creatief schrijven willen toevoegen, maar dit niet goed kunnen uitvoeren.

De vierde ontbrekende bouwsteen: na de middelbare school kun je niet bij een beroepsopleiding, hogeschool of universiteit terecht als je puur je schrijftalent zou willen ontwikkelen. Er zijn alleen mogelijkheden in combinatie met een andere kunstdiscipline: twee kunstvakopleidingen, de Hogeschool voor de Kunsten Utrecht (HKU) en Rietveld, bieden schrijven aan bij respectievelijk Theater en Beeldende kunst.

En tot slot: doordat schrijven niet als kunstvak wordt beschouwd, ontbreekt in Nederland ook een opleiding voor docenten creatief/literair schrijven. Het vak wordt dan ook meestal onderwezen door schrijvers of door de inmiddels *happy few* die de verdwenen opleiding docent Literaire Vorming aan de HKU hebben gevolgd, die stopte

in 2005. Deze opleiding was weer een opvolger van de laatste studie/bijbscholing 'kopcursus' van LOKV tot docent schrijven. Kunstfactor bepleit een terugkeer van een opleiding voor docenten creatief schrijven met als belangrijkste twee pijlers de ontwikkeling van het eigen schrijverschap én training in didactische vaardigheden.

Kortom: voor schrijven ontbreken in de officiële trajecten in het onderwijs van een kunstvak enkele cruciale schakels.

Denken over schrijven

Misschien ligt aan onze lacune in het schrijfonderwijs een denkcultuur ten grondslag. In Nederland lijkt men creatief of literair schrijven van oudsher als iets heiligs te zien, een soort goddelijk talent, een spirituele inspiratie. Je hebt 't of je hebt 't niet – je kunt het niet aanleren en dus heeft het ook geen zin erin door te leren. Vandaar wellicht het ontbreken van literair schrijven in het onderwijs.

Ook de discussie 'of schrijfonderwijs zin heeft' speelt al jaren. In 2001 werd deze weer eens opgerakeld door Louis Stiller van de toenmalige Stichting Schrijven. Er vloeide een aantal artikelen uit voort waarin schrijvers, journalisten en redacteurs in het geweer kwamen tegen de stelling dat schrijfscholen een goede zaak zouden zijn.

Stel je voor dat iedereen maar schrijft, was de teneur. En dat iedereen dan zijn schrijfsels naar uitgeverijen gaat opsturen! Sommigen rilden bij de gedachte.

Een wijdverbreid misverstand is dat de vrijetijdsschrijvers van Nederland allemaal zouden willen publiceren. Dat is niet het geval: veel mensen schrijven hun gedicht op zondag, dragen graag eens voor in een literair café of hebben genoeg publiek op hun blog.

De afwijzende reactie van enkele professionals in de schrijfwereld op het feit dat 'gewone mensen' graag schrijven, wekt bevreemding. Het is een merkwaardig standpunt, zeker vanuit andere kunstdisciplines bekeken. Veel kunstenaars helpen immers graag de amateurs in hun vakgebied verder. In de wereld van de nieuwe media vindt een levendige uitwisseling plaats. Raakt een gevierd musicus geïrriteerd door amateurs die net leren spelen, kijkt een topdanser neer op de liefhebbers? Wat is er mis met het feit dat een groot aantal mensen zich wil bekwalen in een kunst? Voelen professionele schrijvers zich soms bovengemiddeld bedreigd door de liefhebbers in hun vakgebied, of hebben ze andere redenen om amateurkunst af te wijzen?

De discussie gaat in de praktijk nog altijd door. Bijvoorbeeld in *Boekman 73* (winter 2007) 'Kunst en opleiding', waarin wederom een voor- en een tegenstander van schrijfopleidingen aan het woord komen. Arie Storm raadt schrijvers in zijn bijdrage 'Schrijven leren? Blijf thuis!' cynisch aan om thuis drie uur voor zich uit te gaan zitten staren, liever dan naar een schrijfles te gaan. Na zelf jarenlang schrijfdocent te zijn geweest, heeft hij zijn mening over het lesgeven bijgesteld: die onderlinge besprekingen van elkaars teksten, was dat geen tijdverspilling? 'Tegenwoordig denk ik dat het niet volkomen zinloos is om te praten over schrijven, maar ik vind dan wel dat uitsluitend één iemand aan het woord moet zijn, en wel degene die er echt verstand van heeft, of dat hopen we dan tenminste met z'n allen, namelijk: de docent. Hij kan in cursusvorm – en dat hoeft helemaal niet veel tijd in beslag te nemen – op enkele technische schrijfzaken wijzen. Of hij kan veel gaan snoeien in de verhalen die de studenten bij hem hebben ingeleverd. Want daar komt het lesgeven in creatief schrijven vaak op neer: het mensen afleren van zaken die ze fout doen, het uit het hoofd praten van vooroordelen en het ze duidelijk maken dat ze zich bescheiden moeten opstellen tegenover het verhaal dat of de roman die ze willen schrijven.'

Paul Sebes daarentegen zet in datzelfde nummer van *Boekman* het schrijven als topsport én teamsport neer: 'Natuurlijk dien je talent te hebben – en bij voorkeur heel

Sieneke de Rooij

is adviseur Schrijven bij Kunstfactor,
sectorinstituut amateurkunst
www.kunstfactor.nl

veel –, maar om echt goed te worden, moet je trainen, trainen en nog eens trainen. [...] Zo'n training, zo'n opleiding verloopt een stuk sneller en gemakkelijker als je wordt begeleid en gestimuleerd door iemand met veel kennis en ervaring. In het eerste van Ajax kom je ook alleen als je jarenlang de discipline weet op te brengen om met de hulp van een goede trainer je talent aan te scherpen en te ontwikkelen.'

Gelukkig zijn er nog steeds professionele schrijvers die er heil in zien om beginners les te geven, zoals Thomas Rosenboom, Renate Dorrestein en Thomas Verbogt.

Buitenland

Waar maken we ons druk om in Nederland? Is het overal zo gesteld met het onderwijs in creatief schrijven? Nee, integendeel. Een vergelijking met het buitenland toont aan dat we ons toch een beetje moeten schamen. Een van de vele antwoorden op een vraag naar de situatie buiten Nederland aan LinkEds & Writers, een internationaal netwerk op LinkedIn, was deze reactie uit Dublin: *'It seems extraordinary that Creative Writing is no obligatory subject (and not part of the curriculum) in primary or secondary education in the Netherlands – an advanced and "experimental" country in so many ways.'*

In Vlaanderen is de situatie vergelijkbaar met Nederland. Schrijven maakt geen deel uit van het Vlaamse universitair onderwijs. Creatief Schrijven België, de Vlaamse amateurkunstinstituut voor schrijven, organiseert eens in de twee jaar een jaartraining voor docenten creatief schrijven.

In Duitsland verzorgt de Universiteit Leipzig via het Deutsches Literaturinstitut Leipzig een studie literair schrijven. De studie begint met zes semesters en wordt afgesloten met het behalen van de titel BA. Vervolgens kunnen literair ontwikkelde studenten in vier semesters een masterstudie volgen.

In Groot-Brittannië en de Verenigde Staten is het sinds jaar en dag gebruik dat gerenommeerde universiteiten en colleges het vak Creative Writing aanbieden. Je kunt daarin de graden BA, MA of MFA behalen. Een zoekactie op Writing Program van de betreffende universiteiten brengt een rijkdom aan studiemogelijkheden in beeld.

Maar ook in Nederland zijn er inmiddels voorzichtige ontwikkelingen te signaleren. De HKU biedt bij Writing for Performance de keuzemodule *Lesgeven in Schrijven* aan. Deze is echter niet toegankelijk voor buitenstaanders. HKU biedt verder een Master Kunsteducatie, die in principe ook toegankelijk is voor docenten creatief schrijven. Voorts komt de Hogeschool van Amsterdam/MIC in september

2009 met een minor Creatief Schrijven. De Gerrit Rietveld Academie richting Beeld & Taal combineert schrijven met andere kunstdisciplines.

Daarnaast zijn er initiatieven van andere organisaties. Zo boden Het Huis voor de Kunsten Limburg en Taalparade in 2008 en 2009 een opleiding aan voor docenten creatief schrijven, om het tekort aan docenten in Limburg aan te vullen. In september 2009 start Scriptplus met een opleiding van drie semesters voor docenten creatief schrijven: DOCS. Ook zijn er schrijfscholen bij Scriptplus (Amsterdam), SKVR (Rotterdam), CKE (Eindhoven), UCK (Utrecht) en vele andere kunstcentra. De Schrijversvakschool heeft een vierjarige vakopleiding literair schrijven, die niet verbonden is aan regulier onderwijs.

Toekomst?

Het idee dat schrijven een eenzaam beroep zou zijn en niet geleerd kan worden, geeft een verouderd en geromantiseerd beeld. Dat blijft in stand als het niet mogelijk is hierin een studie te volgen en van daaruit een professioneel netwerk op te bouwen. Een doorlopende leerlijn van primair onderwijs en voortgezet onderwijs naar kunstvakopleidingen in het hoger onderwijs, maar ook naar pabo's en lerarenopleidingen, zou daarin de broodnodige verandering kunnen brengen. En gezien de onderwijssituatie voor andere kunstvakken is deze ontwikkeling niet meer dan vanzelfsprekend.

Kunstfactor roept hbo's, kunstvakopleidingen en universiteiten dan ook op om creatief/literair schrijven een structurele plek te geven en in te bedden in ons reguliere onderwijs.

Op naar een gouden schakelketting van educatie voor de schrijfwereld – met een stevig slot.